

Грчка и римска МИТОЛОГИЈА

РАДНА СВЕСКА

Како приближити деци грчко-римску митологију? Како их водити кроз тај сложени свет насељен многим боговима чија се родословна стабла преклапају?

Откривање темеља наше цивилизације и њихово повезивање с најзначајнијим уметничким, културним и књижевним остварењима изузетно су важни и занимљиви: познавање митологије и најбитнијих митова заиста представља први корак ка разумевању историје и књижевности.

Аутори ове радне свеске имали су у виду културна и дисциплинарна укрштања. Захваљујући томе, читаоци ће се лакше кретати кроз свет богова и лакше ће разумети значење прича о њиховим доживљајима.

Богато илустроване приче праћене су различитим задацима, у којима се од читаоца тражи да сам нешто смисли, да нешто схвати или искаже. На тај начин моћи ће да гради своја знања, да их повезује и да постепено сагледава симболику митова.

Када прочита ову свеску, дете ће се упознати с појмовима који су део опште културе. Захваљујући томе, моћи ће да сагледа утицај митологије и њених тема на књижевност и уметност.

СТВАРАЊЕ СВЕТА

ХАОС — Стварање света	2
ЕХО И НАРЦИС — Природа насељена божанствима	4
ПРОМЕТЕЈ И ПАНДОРА — Први људи, прве издаје	6

БОРБА ЗА ЖИВОТ

КИКЛОП ПОЛИФЕМ — Борбе са чудовиштима	8
ЗЕВС И ПОСЕЈДОН — Борба с природним појавама	10
ОРФЕЈ — Лудило и музика	12

МОЋ

АПОЛОН И ФАЕТОН — Моћ Сунца	14
ХЕРАКЛЕ И ПЕРСЕЈ — Моћ полубогова	16
ОДИСЕЈ И СИРЕНЕ — Лукавство и чаролија	18

ЗНАЊЕ

ЕДИП И СФИНГА — Знање и проклетство	20
РОМУЛ И РЕМ — Грци и Римљани: градитељи	22
ДЕДАЛ И ИКАР — Летење — сан из античког доба	24

СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ

НАУСИКАЈА — Свакодневни послови	26
ФИЛЕМОН И БАУКИДА — Гостопримство	28
ЕНЕЈА И КЕЛЕНО — Поштовање хлеба	30

Жанин Борел

Илустрације:
Северин Асу
Клод Кашан

ХАОС

Стварање света

Увод

Хаос није бој, већ велики
иразан ѡпростор. Према
лејенди, из њега су настали
свећ и први бојови.
У старим књигама он се
помиње на почетку прича
о настанку света и бојова,
а од њега се полази
и приликом истраживања
мишова. Пођимо сада
у ову велику авантуру!

У СВЕТУ БОГОВА

Аутори значајних дела из
прошлости покушали су да
протумаче настанак света
и рађање богова. Приче
о томе називају се:

▶ **теогонија**
→ рађање богова

▶ **космогонија**
→ настанак света

▶ **митологија**
→ истраживање митова

Астрономија

● Шта је, по твом мишљењу,
звезда?

- ☐ велики камен у орбити
- ☐ небеско тело које сија
власитим сјајем
- ☐ комад Земље који
се откинуо

● Шта је галаксија?

- ☐ скуп планета и сунаца
- ☐ скуп звезда, гаса
и прашине
- ☐ огромна звезда

● Колико галаксија постоји
у космосу?

- ☐ једна
- ☐ шеснаест
- ☐ на милионе

● Шта називамо Млечним
путем?

- ☐ пролазак астероида који
се распадају
- ☐ видљиви део галаксије,
налик на прозрачну,
беличасту траку

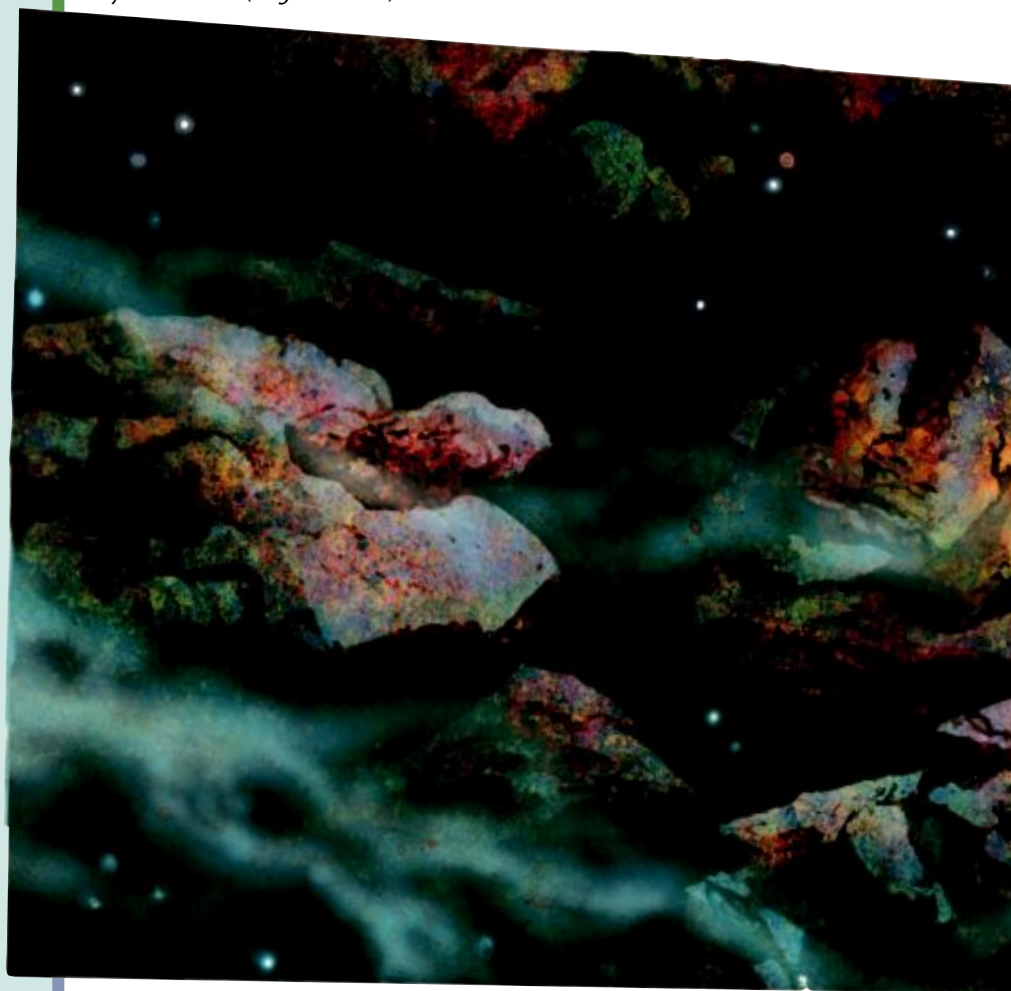
● Једна светлосна година је:

- ☐ појава која обавија
Земљу тамом
- ☐ година која траје
13 месеци
- ☐ јединица за мерење
растојања

👉 Ако не знаш одговор на неко
питање, истражи га
у енциклопедији.

НАУЧНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ О СТВАРАЊУ СВЕТА

Сматра се да је свет настао пре 15 милијарди година.
Космос, који је био врео и веома густ, састојао се само од
енергије. Потом је експлодирао (*Велики ѡрасак – Big Bang*)
пре него што је постао непрозиран, а затим прозиран. Од
тада се непрестано шири; галаксије се удаљавају једне од
других, одлазећи у све хладније пространство, у којем се
звезде гасе. Могуће је да ће се за сто милијарди година то
пространство поново скупити и загрејати и да ће све бити
уништено (*Big Crunch*).

ИЗМИШЉЕНА ХРОНОЛОГИЈА

Смисли сопствену
космогонију тако
што ћеш бројевима
означити редослед
стварања елемената
космоса и те бројеве
написати на линији.

ЛЕГЕНДА КАЖЕ

Према Старим Грцима, пре настанка света постојали су Хаос, Земља и Љубав, три силе које су уређивале космос.

Крон (Време) замахом српа раздваја свог оца Урана (Небо) од мајке Гее (Земље).

Простор који их раздваја наводно је *Хаос*, назван још и безданом.

ХАОС

Теогонија коју је написао Хесиод (грчки песник из VIII века п. н. е.) садржи *пјесме о рађању богова и одговоре на њихова питања*. Наиме, Грци су износили бројне *препоставке о стварању света*.

Како је изгледао Хаос?

Прва препоставка

Хаос је био празнина, велико ништа.

Друга препоставка

Хаос је тамна, влажна и прозирна магла.

Трећа препоставка

Хаос је празан простор који очекује живот.

Четврта препоставка

Хаос је безоблична маса у којој су измешани сви елементи потребни за живот.

Пета препоставка

Хаос је могао да буде провалија без дна, у којој је све било у непрестаном покрету, бацано тамо-амо јаким ветровима који су дували из свих праваца.

Шеста препоставка

Хаос је пространство које је постојало пре Неба и Земље.

Према Хесиодовој *Теогонији*

ОД МИТА ДО НАУКЕ

Древни народи посматрали су небо да би на њему открили математичке законе, да би схватили како је настао космос и предвиђали будућност.

Према легенди, Млечни пут је настао од капљица млека које су богињи Хери исцуриле из груди док је дојила Херакла. Италијански астроном Галилео Галилеј (1564–1642) открио је да се Млечни пут састоји од мноштва звезда које се не могу разазнати голим оком.

МЛАДИ НАУЧНИК

Упиши слова која недостају.

Проучавање	{	живота	→	б____логија
		Земље	→	г____логија
		фосила	→	п____логија
		технике	→	т____логија

👉 Ако не знаш значење неке речи, истражи је у речнику.

ФИЛОЗОФСКИ УПИТНИК

Филозофија нас позива да размишљамо о постојању (добро, зло...).

❶ Зашто је шеста претпоставка у супротности с легендом?

❷ Зашто је, по твом мишљењу, древним народима било тешко да замисле Хаос?

❸ Која претпоставка показује да су древни народи замисљали космос у покрету?

❹ У тексту под насловом *Научне препоставке о стварању света* подвучи речи које показују да данашњи научници сматрају да је космос у покрету.

ПЛАНЕТЕ СУНЧЕВОГ СИСТЕМА

Прецртај улезе.

ЗНАЧЕЊЕ ЛЕГЕНДЕ

Песник Хесиод први је написао потпуну причу о настанку света.

Његова књига почиње **космогонијом**, причом о стварању света.

У наставку је **теогонија**, у којој се говори о рађању богова. Све те приче – сакупљене да би се разјаснили природа и место човека у свету – сачињавају **митологију**.

ЕХО И НАРЦИС

Природа насељена божанствима

Увод

Нимфа Ехо наљутила је једну богињу, која јој је због тога одузела моћ говора. Осуђена је да понавља последњи слог онога што чује. Када се заљубила у Нарциса, он ју је одбацио, а од ње је остало само глас. Али и себичној Нарциса чека казна. Прочитај нешто о њој.

У СВЕТУ БОГОВА

Природа је насељена нижим божанствима.

- ▶ **Нимфе** су божанства природе.
- ▶ **Ехо** је **ореада**: она се убраја у нимфе с планина и из пећина.
- ▶ **Дријаде** су шумске нимфе. Оне плешу око храстова и прете секиром онима који им се приближе.
- ▶ **Најаде** живе у води и имају исцелитељску моћ.

Пан

Он је Хермесов (Меркуров) син и живео је у Аркадији.

👉 Погледај илустрацију.

● По чему препознајеш Пана?

- ☐ по козјим ногама и репу
- ☐ по воловским роговима
- ☐ по магарећим ушима

Да би победила од Пана, нимфа Сиринта зарања у реку и прешвара се у штрску. Пан тада одсеца неколико штрукова штрске неједнаке дужине.

● Шта је направио од трске?

- ☐ гајде
- ☐ фрулу
- ☐ харфу

Сазнај нешто више

Према једној верзији легенде, Пан је покушао да заведе нимфу Ехо. Она је жалила због Нарцисове смрти и није марила за Паново удварање. Разјарени бог наредио је чобанима да је растргну. Геа, Земља, примила је нимфине остатке и оставила јој моћ говора и после смрти.

Нимфа Ехо

ЕХО

Ехо је била нимфа из пратње богиње Хере, Зевсове жене. Сваки пут када би се Зевс удварао некој нимфи Ехо би одвраћала Херину пажњу својим чаврљањем. Хера је то приметила.

Пошто није могла да одузме нимфи моћ говора, богиња ју је осудила да говори после других и да понавља само последњи слог изговорених речи.

Када се млада нимфа заљубила у Нарциса и када је уображеном младићу, који за њу није марио, желела да изјави љубав, није могла да изговори ниједну реч.

Никола Пусен (1594–1665), Ехо и Нарцис

РОДОСЛОВ

Допуни.

Пан је _____ син. Нарцис је _____ син.
Хера је _____ жена.
Најаде су _____ сестре.

👉 Пошражи помоћ у шекспировима са ове стране и у родословном стаблу на клайни (ГЛАВНА БОЖАНСТВА).

ЛЕГЕНДА КАЖЕ

Нарцис је син речног бога Кефиса и нимфе Лириопе. Када се родио, његова мајка питала је пророка Тиресију да ли ће дете доживети старост.
„Да, али само ако не буде видео свој лик“, одговорио је пророк. Забринуте родитељи уклонили су из своје околине сва огледала.
Међутим, једног дана, док је био у лову, богиња Немеза навела је младића да жеђ утоли у језеру.

ЕХО И НАРЦИС

Језеро беше бистро и прозрачно.
Ни пастири, ни козе не бејаху помутили воду на овом осамљеном месту. Ниједна дивља животиња ту није долазила да пије.
Ниједна гранчица не бејаше пала на површину те воде. Чак ниједна птица не беше јој се приближила. Површина воде бејаше чиста и јасна као огледало.
Млади Нарцис, изморен ловом и сунчевим жаром, легао је на обалу језера које га је опило својом свежином.
Сагао се да утоли жеђ и видео свој лик на мирној и глаткој површини воде. Опчињен, остаде непомичан попут кипа из Пароса. Задивљено је посматрао своју слику: очи сјајне попут звезда, косу достојну Диониса и Аполона, нежне образе, врат као од мермера, ружичасту кожу.
Испружен покрај воде, није се усудио да помути тај лик на који беше љубоморан.
И тако, дивећи се, одједном пожеле сам себе.
Ни глад, ни жеђ не могаху га одвојити од слике која је нестајала чим би се придигао. Плакао је, а слика је плакала с њим, враћајући му његов бол. Заточеник овог привиђења, изгарао је од љубави према самом себи.
Мало-помало, бледео је и венуо лежећи уз воду, непомично посматрајући свој лик. Изговорио је *збојом*, које Ехо узалуд понавља; умро је на свежој трави, поред извора на ком није могао да испије одраз свога лика.

Према Овидијевим *Метаморфозама*

КРАЈ ЈЕДНЕ ТУЖНЕ ПРИЧЕ

Када је примљен у царство мртвих, Нарцис је ухватио свој одраз у водама реке Стикс.
Најаде и дријаде, његове сестре, одсецају себи косе у знак жалости. Ехо бескрајно понавља њихове тугованке.
После Нарцисове смрти од његовог тела остао је само бели цвет са жутим средиштем.

ГОВОР ЦВЕЋА

На основу интуиције,		нарцис ♥	♣ узајамна наклоност
повежи сваки цвет са оним што он симболизује.		дан и ноћ ♥	♣ егоизам
		јагорчевина ♥	♣ младост
		бела рада ♥	♣ скромност
		љубичица ♥	♣ успомена

ТРАГИЧНА СУДБИНА

- 1 Са чим се пореди вода?
.....
.....
- 2 Зашто се Нарцис нагиње над воду?
.....
.....
- 3 На шта је Нарцис љубоморан?
.....
.....
- 4 Због чега је кажњен?
.....
.....

МЛАДИ НОВИНАР

Напиши новински чланак који описује Нарцисову смрт.
ТРАГЕДИЈА КРАЈ ЈЕЗЕРА

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ЗНАЧЕЊЕ ЛЕГЕНДЕ

Нарцис се удавио због тога што се превише дивио свом одразу у води. Особа која се стално гледа у огледалу постаје уображена.
Када за неког кажемо да је *нарцисоидан*, то значи да је та особа заљубљена у себе, обузета собом.

